

העליון קובע שגם בתובענה ייצוגית בשל זיהום סביבתי נדרשת עילת תביעה אישית

איכות הסביבה-מניעת זיהומים

איכות הסביבה-שמירת הסביבה

נזיקין-אחריות המדינה

סדר דין אזרחי-תובענה ייצוגית

רע"א 8356/22 היועצת המשפטית לממשלה נ' גולן ואח'

כב' השופטים – י' עמית, ד' ברק-ארז, ר' רונן

ב"כ המבקשת: עו"ד אסנת דפנה; עו"ד נעה בר צבי; עו"ד חגית פלאוט באב"ד;

ב"כ המשיבים 1-3: עו"ד מיכאל בר; עו"ד רון לדרמן; עו"ד גלעד הלר; עו"ד יעקב דוידוביץ; עו"ד סימון אלישקוב;
עו"ד אופיר עמיאל

ב"כ המשיבות 4-6: עו"ד רון פלג; עו"ד רונן זיו; עו"ד נועם גילאון; עו"ד יונתן רום

25.8.25

העובדות:

1. השאלות העומדות במרכזו של ההליך דנן הינן האם יש לאפשר לתובע ייצוגי להגיש תביעה בשם כל אזרחי ישראל, בעוולת חשיפה המונית, בגין פליטת מזהמים עודפת במכונות שנמכרו בישראל, והאם ניתן להגיש תובענה ייצוגית במקום שבו התובע הייצוגי אינו מחזיק בעילת תביעה אישית. בשנת 2015 נחשפה בארה"ב פרשת "דיזלגייט", בה נטען כי קבוצת פולקסווגן הטמיעה במנועי הדיזל מתוצרתה רכיב תרמיתי שנועד לזייף את נתוני פליטת הגזים המזהמים מכלי הרכב בעת שמבוצעת בהם בדיקת מעבדה. עם חשיפת הפרשה, הוגשה בקשה לאישור תובענה ייצוגית ע"י בעליהן של מכוניות מסוג פולקסווגן בעלות מנועי דיזל, אשר הותקן בהן לכאורה הרכיב התרמיתי. הבקשה הוגשה בשמם ובשם כלל הציבור שנחשף לזיהום אוויר עודף. ביהמ"ש המחוזי אישר את הבקשה כתביעה בקשר למפגע סביבתי. לעמדת המדינה, התובעים המייצגים אינם רשאים לנהל את התביעה בשם כלל הציבור בגין מפגע סביבתי והפגיעה בבריאות הציבור, והמדינה היא שמוסמכת להגן על האינטרס הציבורי ולתבוע בשל נזקים סביבתיים שנגרמו לכלל הציבור. התובעים הייצוגיים טוענים כי לציבור ישנה זכות להגשת תביעה נזיקית בגין כלל הנזקים שנגרמו לו כתוצאה מזיהום אוויר, וזאת מכוח חוק אוויר נקי. פולקסווגן, אאודי וג'נרל מוטורס סוברות שהתובעים הייצוגיים כשלו מלהוכיח כי נגרם להם נזק באופן אישי.

ההחלטה:

1. כב' השופט י' עמית פסק בדעת רוב כי יש לקבל את הערעור (בהסכמת כב' הש' ד' ברק-ארז, כנגד דעתה החולקת של כב' הש' ר' רונן). פרשת "דיזלגייט" חשפה התנהלות בלתי חוקית ומקוממת מצד פולקסווגן שהובילה לזיהום אוויר, עם זאת, לתובעים הייצוגיים אין עילת תביעה, ומשכך לא היה מקום לאשר את התובענה הייצוגית. חוק תובענות ייצוגיות לא ביקש ליצור עילת תביעה בגין נזק כללי לציבור, מקום שבו לא קיים ניזוק בעל עילת תביעה אישית. במקרה דנן, אין קבוצת ניזוקים מובחנת, נזק מובחן או קשר סיבתי בין ההתרשלות לנזק, ומשכך

לא קיימת עילת תביעה אישית. התביעה הוגשה בגין נזקי גוף, מבלי שנטען שנגרם נזק לתובע המייצג, אך לא ניתן להגיש תביעה ייצוגית בגין נזק ציבורי כללי בהיעדר עילת תביעה אישית. אכן החוק מאפשר הגשת תובענה ייצוגית בשל מפגע סביבתי, אולם עוולת החשיפה ההמונית מצריכה הוכחה של היסודות הרלוונטיים, ובהם מעשה עוולתי, ניזוק, נזק, וקשר סיבתי בין מעשה העוולה לנזק. במקרה דנן לא הוכח נזק, לא לקבוצת ניזוקים ספציפית ולא בכלל. לא ברור למה התכוון בית המשפט המחוזי בהתייחסו ל"נזקים סביבתיים" לציבור ולפגיעה בזכותו "לתנאי סביבה נאותים". לא מדובר בזכויות שהוכרו עד היום כבנות פיצוי בנזיקין, בהיעדר הצבעה על נזק פיזי או נפשי הכרוך בהן.

2. יתרה מזו, נקבע כי אכן מדיניות של "המזהם משלם", היא רצויה, אך לא ניתן, בשל הרצון לגמול לפולקסווגן על מעשה התרמית הלכאורי שלה, לוותר על הדרישה הבסיסית בדיני הנזיקין – להוכיח קיומם של נזק וקשר סיבתי. לא די בכך שפליטת מזהמים עשויה להזיק לציבור, אלא, יש להוכיח כי היא גרמה לנזק בפועל. בהיעדר הוכחת קיומו של עודף תחלואה כתוצאה מהפליטות של פולקסווגן, מדובר במתן פיצוי בגין יצירת סיכון גרידא. עדיין, נדרש להוכיח קשר סיבתי בין זיהום מוגבר לעלייה בשיעור התחלואה והתמותה בציבור, וכי בפועל נגרמו נזקים בריאותיים ישירים מהזיהום שאותו יצרה פולקסווגן. על המייצגים היה להגיש חוות דעת מטעם מומחים שיבססו את טענתם כי נגרם נזק בריאותי, פוטנציאלי וספציפי, וכי קיים קשר סיבתי בין הזיהום לנזק הבריאותי. העמדה בסיכון כשלעצמה אינה מקימה אחריות בנזיקין. בהיעדר ממצאים עובדתיים כי קיימת עלייה בתחלואה בעקבות זיהום האוויר שלו גרמה פולקסווגן, יסוד הנזק לא הוכח. חוק תובענות ייצוגיות אינו מאפשר קבלת בקשה לאישור תובענה ייצוגית בהיעדר עילה אישית, ולפיכך לא ניתן לקיים הליך ייצוגי בגין נזקי גוף שנטען כי נגרמו לקבוצה בלתי מובחנת מן הציבור.

3. כב' השופטת ר' רונן קבעה בדעת מיעוט כי יש לדחות את הערעור. ניתן לאשר תביעה ייצוגית "כללית" בעוולה של חשיפה המונית של הציבור בישראל לפליטת מזהמים. תוצאה זו מקדמת תכליות של הרתעה, וצדק וראוי כי מי שמזהמים את הסביבה יפנימו את הנזקים שנגרמים על ידם ויפצו את הציבור. יש מקום לרכך את הדרישה מהתובע המייצג להצביע על עילת תביעה אישית.

לסיכום, הערעור מתקבל ברוב דעות.